

„KIÁLTÁSUNK TAVASZÁBAN „

(műsor az 1956 - os forradalom emlékére)

Mottó:

„ Az emberiség történetében egyetlen ember sem nélkülözhető. Éppen ezért, a történetből senkinek az életét nem lehet kiiktatni. Aki megkísérli, hogy egy embert elnyomjon, kizsákmányoljon, lerohanjon, elnémítsa, bezárjon, megfélemlítsen, szabadságjogaiban korlátozzon, az igazságtalanságot követ el. „

/ Hamvas Béla /

Bevezető:

Ha valami miatt mi lettünk az éppen soros műsorfelelősök - legjobb eset, hogy mi akartunk lenni - , kérdésünk az: Melyik arcát mutassuk meg az ünnepnek, melyik arcát mutatja nekünk az ünnep? Mert - hogy esetlenül okoskodó kifejezéssel éljünk - október 23-a „ sokfókuszú „ ünnep. (Vagy minden ünnep az ?)

Iskolai műsor forgatókönyve az alábbi. Fiatalokkal előadandó, fiataloknak, és volt fiataloknak, mai felnőtteknek. Fiatalokkal, akiknek - minden nyűge ellenére - mégiscsak biztonságosra bélelt kor jutott. A halál árnyéka nélkül lehet panaszos a hangjuk, nincsenek közöttük „ tizenöt – húszéves halottak „, akik belehaltak abba, hogy komolyan vették: „ Miénk itt a tér „ - hogy a műsorban szereplő vers ill. dal címével éljek.

Ezt az arcát mutatja most nekem '56. A fiatalokét, akik hol vakmerően, hol sodródva, célzott, vagy kóbor golyóktól találva, osztálynaplóból egyszerre vesztességlistára kerültek, vagy ha életben maradtak , elítéltek jegyzékére, hogy néhányukat , megérve az érettségiző kort, egyetem helyett akasztófa várjon.

Sütő András mondta nem sokkal szemműtete után: „... ma is az ököl okfejtése az egyik legkönnyebben elsajátítható világnyelv... „ Neki fél szeme világa, 1956 őszén és az azt követő megtorlásban magyar családoknak kamasz gyerekei bánták a diktatúra mindenkori logikáját.

Utcát, teret, hazát, szabadságot védő emberek, fiatal emberek közérzetéről, teremtő lázadásáról, siratni méltó sorsáról próbálunk szólni, a hamvasi mottó szellemében.

A körülményekről:

A *színpad* három osztatú. Bal oldalon „, barikád „, raklapokból, használt autógumikból, hordókból, zsákokból reálisra megépíthető, a hordó effektnek is jó. Középen a háttérben kifeszített vetítövásznon, jobb oldalon fekete leplekből a háttér, fejjéppel megvilágíthatóan. Néhány rezignáltabb, keserűbb vers szól majd jobbról, az „, akciók „, középen, s főleg bal oldalon, a „, barikád „, előtt zajlanak.

Szükség van *zenésre*, gitárosra. Egyszerű ill. ismert dalok kíséretéhez, ill. a „, Miért mennétek „, c. vers refrénjének zenei feldolgozására.

Az egyik fő látványelem egy *diasorozat*. Talán készen is be lehet már szerezni egy a műsorhoz illő képanyagot, a különböző könyvekből történő reprodukálás kissé fáradságosabb. A képek „, kötőanyaga „, az áldozattá válás, a halál, ha úgy tetszik a hősi halál. Sok ilyen képet találhatni ...

A szereplők *öltözéke* fekete .

A *világítás* minimuma a vetített részeknél a fényváltás. Sötétben, homályban a gyertyafény is jobban érvényesül. Ha a bal és jobb oldal eltérő minőségét még hideg – meleg fénykontraszttal is ki tudjuk hangsúlyozni, az már a maximum.

1.

(A színpadon a barikád látványa fogadja a terembe érkezőket. Néhány gyertya ég, Beethoven V. szimfóniájának részlete szól. A nézők elfoglalják helyüket, a zene elhalkul. Gitárakkordokat hallani, s egy gongütést. A vetítővászonon egy fiatal áldozat sírkeresztjének képe jelenik meg, s látható végig a nevek sorolása alatt. Az első szereplő egy - dokumentumkönyvekből kigyűjthető - nevet (fiatal áldozat nevét, életkorával együtt) kimondva foglalja el helyét a színpadon, a barikád előtt. Ahány szereplőnk van, annyi név hangzik el, gongütéssel együtt.)

2.

(Jobb oldalon balonkabátos „férfi” töprengve, számonkérően)

Barátom, mennyi komor ember
küszködik itt a förtelemmel
köztük magam is, mennyi ész
megy rá, s mire jó az egész ?

Minden tündöklök és nehéz,
mikor az ember visszanéz.
Júli ... mindjárt itt a december.
Minden mint a méz, mint a mész.
Ikrásodik ? Megköt ?
Hagytál valakit meghalni. Ez a legtöbb,
amit ember magának megenged.

3.

(A vers utolsó sorai alatt már halkán szólnak a dal akkordjai. A barikád elé gyülekezik mindenki. Kétszer éneklük a versszakok 3. és 4. sorát. A második versszak alatt a 4. szöveg mondói elhelyezkednek a térben.)

Lép az ember, fordul a Föld.
Csillag álma földi göröngy.

Csillag, ha hullik, földben kikel,
a régi dallal újra fölkel.

Feljön a csillag, fordul a Nap.
Éjszakára magamra hagy.
Csillagnak fénye szekéren jár,
Utas az éjben hazatalál.

4.

(Vers sorai, képei közé ékelve, egy apa emlékeiként felidézve hangzik el , ünnepi műsorok hagyományos eseményeként az '56-os kronológia néhány ténye. „Apa” jobb oldalon üldögél egy széken, áll az „ablak előtt”. Mereng. Amikor a vers az ő említéséhez ér, mozdulattal, fényváltással (?) nyomatékosítjuk jelenlétét. A „Kronológia” kétféleképpen is megjelenhet, színjátzó gyakorlattól, kedvtől függően.

1. Aki az éppen aktuális eseményt mondja, letép egy lapot a vetítővászonra kitett falinaptárról. / vagy a nap híre után maga az apa tépi le. /

2. A próbafolyamatban kialakul egy mozgássor - állókép-sorozat vagy folyamatos némajáték – és a benne lévők mondják el a „ Kronológiát „.)

(Versmondó, bal oldalon)

Kihűlt már ez a nap,
tegnaptól tél-fehér:
hurkokban fojtja meg a köd
a házfalból tűző lángot
a kigyulladt szelek elől
a Hűvösvölgyig menekülnek
a dolmányos varjak.
egy fiú csatákról álmodik,
fején egy borbélyműhely
réz-kalapja,
egy **Apa** az emlékeit szövi éjszakává
s úgy néz a reggelben forgó fákra
mintha mentőkocsi futna

a válságosra fordult virradattal.

(„ Kronológia „ l. a fent írtakat)

1956 augusztus:

A Szovjet Kommunista Párt 20. Kongresszusának hatására egyre élesebb viták a Petőfi – körben

1956. október 6.:

Az igazságtalanul elítélt Rajk László külügyminiszter újratemetése.

1956. október 22.:

Forró hangulatú diákgyűlés a Műszaki Egyetemen.

Este a rádióban Gerő Ernő lefasisztázza a fiatalokat.

október 23.:

Hajnalban ledöntötték a városligeti Sztálin – szobrot. Az Államvédelmi Hatóság emberei belelőttek a Rádió előtt tüntető tömegbe.

október 25.:

Ostrom a rádiónál. Több halott és sebesült.

október 25.:

Az országházat őrző szovjet páncélosok tüzet nyitottak a fegyvertelen tüntetőkre.

október 28.:

Nagy Imre tűzszünetet rendel el. Maléter Pál ezredes, a Kilián – laktanya parancsnoka is áll a tüntetőkhöz.

október 29.:

Nagy Imre miniszterelnök eltörli az államvédelmi hatóságot.

október 30.:

A szovjet fegyveres erők megkezdték a kivonulást Budapestről!

november 1.:

Nagy Imre rádión beolvassa a semlegességi nyilatkozatot, s az ENSZ-hez fordul segítségért.

november 3.:

2500 szovjet harckocsi és ezer kísérő jármű újra magyar földön. Kádár János másik kormányt alakít, Nagy Imre a rádióban leadja utolsó üzenetét a világnak: „... a kormány a helyén marad, csapataink harcban állnak ... „

(a vers folytatása)

Ne hagyjuk rá
a télre a ködöt,
ne mondjuk azt:
igen, fagyhalál van,
az avarban térdeplő láb
az árulás helye
a göröngy-bólintás
a temetkezés helye
hajunk lobogjon jegenyék csúcsán,
kiáltásunk fényes tavaszában.

5.

(A barikád előtt tüntető, harcra kész csoport kezd kialakulni. Jogokat, indulatokat kikiáltani kész csapat, akik közül most előre lép egyvalaki , hogy amíg a többiek menetelőkké nem szerveződnek a háttérben - vö.: 6. vers -, addig mindannyiukat jellemző szavakat szóljon.)

Apáink mindig robotoltak,
Hogy lenne enni kevés kenyerünk,
Bús kedvvel, daccal, de dologban voltak,
Az isten s törődött velünk.

De fölnőttünk már valahára,
Kik nem tudjuk, mi az vígan élni,
És mostan vashittel, jó bátorsággal
Sorsunk akarjuk fölcserélni.

Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk,
Nem volt jogunk se, csak igazságunk.
Most nincs, ki megállat az élet - úton,
De, ha akad, nyakára hágunk.

Mi vagyunk az Élet fiai,
A küzdelemre fölkent daliák,
Megmozdulunk, hejh, összeroppan akkor
Alattunk ez a régi világ !

6.

*(Dobszóval kísért menetelő mozdulatok közben - bal oldalon a „barikád” előtt -
lira és dokumentum keveredik. Néhányan a vers részleteit mondják, a csoport, a
„tömeg” pedig a diákok követeléseit harsogja a versszakok között.)*

A menetelők, mikor égzengések után
kicsavarják ingükből az esőcseppeket -
felismerik egymást.
A menetelők meztelen mellel állnak,
ereik jelvénye átüt a csontjukon.

„ A kormány alakuljon át Nagy Imre vezetésével ! „

„ Emlékszem. Emlékszel? „
A menetelők megmutatják,
hol van a seb,
hol van a forradás.

„ Legyenek szabad és demokratikus választások ! „

A menetelők álmukban végigmennek
vágyaik udvarán.
Mindig ugyanaz a fény,
mindig ugyanaz a szélroham,
mindig ugyanaz a faszor.

***„ Egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén álló, valamint gazdaságilag
és politikailag teljesen egyenrangú magyar – szovjet barátságot ! „***

A menetelők ünnepet látnak.
A menetelők törvényt ülnek.
A menetelők átcserélik vasárnap
az utcaneveket.

***„ Március 15-e és október 6-a legyen legnagyobb nemzeti ünnepünk! „
„ Teljes vélemény- és sajtószabadságot ! „***

7.

*(A menetelők már az utcán vannak, szent lobogással állják a sortüzet is. Jussukért, a
szabadabb életért jöttek a térre, ami az övék. Állókép előrelépő szereplői mondják
szakaszonként a verset , majd - a „barikád” elé kimerészkedve mindenki énekl
az LGT időtlen dalát „ Miénk itt a tér „. A dal akkordjai már szólnak az utolsó
versszakok alatt.)*

Megyünk, valami láthatatlan
Áramlás szívünket befutja,
Akadozva száll még az ének,
De már mienk a pesti utca.

Nincs más teendő: ez maradt,
Csak ez maradt már menedékül,
Valami szálló ragyogás kél,
Valami szent lobogás készül.

Zászlóink föl, ujjongva csapnak, (*zászlók játéka !!*)
Kiborulnak a széles útra,
Selyem-színei kidagadnak.
Ismét mienk a pesti utca !

Ismét mienk a bátor ének,
Parancsolatlan tiszta szívvel,
S a fegyverek szemünkbe néznek:
Kire lövetsz, belügyminiszter ?

Piros a vér a pesti utcán,
Munkások, ifjak vére ez,
Piros a vér a pesti utcán,
Belügyminiszter, kit lövetsz ?

Piros a vér a pesti utcán,
Munkások, ifjak vére folyt,
A háromszín – lobogók mellé
Tegyetek ki gyászlobogót.

A háromszín-lobogók mellé
Tegyetek három esküvést.
Sírásból egynek tiszta könnyet,
S a zsarnokság gyűlöletét.

S fogadalmadat te kicsi ország,

El ne felejtse, aki él,
Hogy úgy született a szabadság,
Hogy pesti utcán hullt a vér.

8.

Miénk itt a tér, mert mi nőttünk itt fel.
A ház is a miénk, mert mi viseljük el.
Nekünk kevés fény jut árnyékból van több,
Sötét szobánkban a pók rossz hálót köt.
Miénk itt a tér, miénk itt a tér.

A mély udvarokban csak ecetfa nő.
A lépcső melyen járunk, elkopott a kő.
Miénk itt a tér, mert mi nőttünk itt fel,
Ismerős a fütty és egymásnak felel.
Miénk itt a tér, miénk itt a tér.

Csavarogtunk mi már sokszor délután,
Ápolt kerteken, hol elfeküdt a nyár.
És, ha este lett és indultunk haza,
Visszafogadott minket ott a tér dala.
Miénk itt a tér, miénk itt a tér.

9.

(A dal utolsó refrénjébe „géppuskasortűz” hasít bele, - a „barikád” hordója jó hangforrás - a sortűz végére mindenki a földön fekszik. Hatásszünet. Majd a versmondó lassan feláll, fekvők között járkálva mondja versét. A többiek lassan szintén felállnak s a színpad közepén körre szerveződnek a 10. vers közös elmondásához.)

Felkelünk majd, a mészárlás elült már,
vértájfün-verték a hóban fölpakolva.

A vállunkra kötött sebeket
égetjük híradásul.
A szemünkre szíjazott pokrócot
rágyújtjuk homlokunkra.

Már szemünk sincs, már holdsugár sincs.
Már siratjuk a Lázat,
már szöknénk énekelve
a szilvafák közé,
fogni anyánk kezét,
mit nem rontott puskává az idő,
kardunk kenyeret
szelne a meszelt pitvaron.

Nem lobbanunk. Már halálunk előtt
megöltek minket a lángtervezők.
Hátunkat öleli sziporka ágy,
de alvásunk szava érthetetlen.
Álmodunk, magyarázat nélkül,
úgy beszélgetve a fákkal,
ahogy tíz bárányt jelző ujj
gyerekekkel beszél.
Arcunk alatt a kövek
otthonig csikorognak.
emberek voltunk, ha vétettünk is.

10.

(Végszóra a színpad közepén áll már a kör. Mai fiatalok szerveződnek ebbe az ősi, mitikus formába, elsiratni az akkori fiatalokat. Buda Ferenc versének két ütemű hatos sorai szinte sugallják a nagyon egyszerű, lassított körtánc lépéseket. Agogo, dob, taps adja az alapritmust, s egy földre tett gyertyát „körbetáncolva” mindenki együtt mondja a verset.)

Kiontott véreim !

Támadó tűz voltunk,
hús halottak lettünk.
Hajlandó hitünkről
fegyverfogó kézzel
tanúságot tettünk.

Gyermeki karunkba
ereje gyülemlett
forró férfikornak,
csillagos oldalú,
tűzokádó tankok
felnőtté tiportak.

Golyóverte testünk
lankadó lankái
holt anyaggá hűlnek,
gránátot markoló,
kimarjult karjaink
jéggé merevülnek.

Sebeink nyitottak,
nyirkos kövön fekszünk,
most már nem verekszünk.
Égő , túlvilági
benzines palackok
lángjánál melegszünk.

11.

(Mindenki leül a földre, s a vetítővászon felé fordul. Sötét van, megjelenik az első kép. A fiatal áldozat sírkeresztje. Aztán sorban , verssorok alatt, után az újabb képek. A refrén alatt a földön ülők, kezüket fejük fölé tartva a neveknél tapsolnak, aztán fönnhagyják a kezüket, hívón, kapcsolatot keresve képeken látható fiúkkal. A verset mondani is lehet, de ha van a közelben egy muzikális tanítvány, vagy kolléga, a refrénre komponálható egy lendületesen énekelhető dallam. A szakaszokat - aláfestő gitárzenével (?) - néhány bal oldalon álló szereplő mondja.)

A fákon pisztoly és száz puska nőtt,
torkuk ébreszti a tengert,
fonák termés az a hol a föld
érleli gyümölcsét az embert.

Madarak léket vágnak a füstben,
föle szálnak, s mindig visszahúznak,
fiúk, kiknek szél és napsugár jut,
miért mennétek a háborúba !

refrén:

Jean Paul gyere tanuld meg a leckét !
Johann a moziban ne forgasd nyakadat !
Grigorij, ha sietsz, velem lehetsz még !
Gianni vigyázz, ha csókolsz, ne lássanak !
Karel, hogy ez fontos titok, megértem.
Alberto, ne sugdolózz, ha itt vagyok !
George, ha olvasol, maradj a fényben !
Péter mondd szépen, hogy jól vagyok !

Léptek dobognak, érthetetlen
hogy miért remegtek, ha reng a föld.
Öltözzetek! Frissen mosott sebekben
könnyebb az út, a veríték, s a köd.

Zászlók bomlanak a füstben,
egy csattanás ! s a léptek visszahullnak
Fiúk, kiknek némafilm a nemlét,
miért mennétek a háborúba !

refrén !

A láb, a kéz árnyékirányba dőlt

itt nóta már sehol se zenghet
fonák termés az ahol a föld
érleli gyümölcsét az embert.

Madarak csapatban föl le szállnak
arcról-arcra keringnek: ki az,
fiúk, kiknek szél és napsugár jut.
Hogy hősi halál volt az nem igaz !

12.

(Ha a verset felnőtt mondja, tán erősebb feszültség születik. A diavetítő fénye kialszik. Lassan szembefordulnak az ülők a nézőtérrel, s ülnek mozdulatlanul, lehorgasztott fejjel. Szégyenük (?), számvetésük (?), közönyük (?) csöndjébe hullanak a jobbról érkező keserű szavak .)

Hányan rohadtak el húsz és harminc között ?
E kor a férfit vagy szemetet érleli bennünk.
Nemcsak a gyávák úszták meg szárazon,
s nemcsak a hősök tettek valami emlékezeteset.
Húsz és harminc között hányan rohadtak el?
Jobban kell utálnom őket, mint a múlt századot.
Kiszállok menet közben a kortársi liftből,
velük egyazon üvegből ne töltsenek nekem levegőt !
Ezek a fiúk sem bácsinak indultak,
aki más fiút fejet csóválva korhol, s nem izének, aki
lapulva vet ágyat egy kitüntetés összkomfortos bársonydobozában.
De hát sokan rohadnak el húsz és harminc között:
mert esős a nyár, mert száraz a nyár,
mert könnyű az élet, mert nehéz az élet

mert nem jön ki nekik, mert kijön nekik,
mert egy leckét sosem felejtenek el,
mert másvalamit tökéletesen elfeledtek.
Mert sokan rohadtak el húsz és harminc között.

13.

(A közismert ének - l. 14. szöveg - dallama szólal meg, dúdolva, gitárkísérettel.
A földön ülők közül feláll egy, gyertyát vesz kezébe és előrejön. Verse alatt
mindenki **újra** felemeli a fejét, majd feláll, s a barikád előtt egy zászló köré gyűlve
mindenki együtt éneklí a szimbólummá vált dal részletét.)

Én meghalok
de mégis élünk
fáklyaként az éjszakában égünk
Hitemet a föld sava se marja
hitemet a sarjadó fű vallja
Virágot is növel majd a kedvem
Szellő szórja szirmait felettem
És mert dalom bennszorult szívemben
Daloljatok emberek helyettem

14.

Ha én utca volnék, mindig tiszta lennék.
Minden áldott este fényben megfürödnék.
És ha egyszer rajtam lánckerék taposna,
Alattam a föld is sírva beomolna.

Ha én zászló volnék, sohasem lobognék.
Mindenféle szélnek haragosa volnék
Akkor lennék boldog, ha kifeszítenének,
S nem lennék játéka mindenféle szélnek.

15.

(A Petőfi- , Ady- , és József Attila – sorokból komponált versből minden szereplőnek jut, juthat sor. Az első sort mondó virágot tesz a színpad elejére odakészített vázába, a „ Jaj, a Tüzet ... „ kezdetű sor gazdája gyertyát, (fáklyát ?) gyújt. Virág, tűz, zászló, fiatalok csoportja (csapata, közössége ...) a színpad közepére koncentrálnak. A jelképek önmagukért beszélnek...)

„ Halált hozó fű terem,
Őrizd meg jól az életed.

De künn a dal szabadító, s szabad,
A mindenséggel mérd magad !

Nagyobb igaza sohse volt népnek,
Én nem bűvészek, de mindenek jöttem.

Hunniában valami készül,
Ne legyen egy félpercnyi békességünk.

Jaj, a Tüzet ne hagyjátok kihalni,
Hadd tehessek az emberiségért valamit !

Most hódolok, midőn még messze vagy,
Akasszátok föl a királyokat !

Haza csak ott van, hol jog is van,
Édes Hazám fogadj szívedbe, hadd legyek hűséges fiad !

Akárhogyan lesz, immár kész a leltár.
A hősokeket egy közös sírnak adják.

Vörös, de karcsú még a nyár.
Kik érted haltak, szent világszabadság !

Fülembe forró ólmot öntsetek,
Én nem ilyennek képzeltem a rendet.

Az Óceánt mégis elérem.
Jöjj el , szabadság. Te szülj nekem rendet.
A néppel tűzön-vízen át !
Nem halhatunk meg, élnünk kell tovább. „

16.

(A műsort záró dalt - a Szózatot előkészítő könnyedebb éneket - mindenki énekli.)

Mondták már rég nekem, tiéd ez a föld.
Hazának gyermeke egy völgyet örökölt.
Régen nem értettem, mit szeressek én,
Mi lenne énvelem, ha nem szeretném.

Refrén:

Hazára találtam,
Tudom, milyen e föld.
Tudom, hova visz útja,
két folyó között.

Jártamban , keltemben megismertelek.
Így aztán megtudtam, hogy szeresselek.
Mint , aki megtudta, minden az övé.
Mint aki megtudta, nem árva többé.

Érzem már hogy dobban benne élő szív.
És tudom mire kér engem, hogyha hív
Csak engem szólíthat, ha nehéz a sora.
És velem koccinthat, ha jól terem bora.

Refrén

Látom már arcodat, hogyha nézel rám,
és hogyha kérdezel, magyar szót szól szám.
Bölcsőd és szemfedőd, mondja neked e vers,
Itt élned, halnod kell, engem úgy szeress !

17.

(A *Szózatot* együtt éneklük szereplők és nézők.)

V É G E

A műsorban szereplő szövegek, versek, dalok az elhangzás sorrendjében:

1. 1956 – os hősök nevei (In: Pl.: 1956 sajtója)
2. Petri György: Sáráról, talán utoljára
3. Csizmadia Sándor: Lép az ember
4. Pinczési Judit. Kiáltásunk tavaszában
5. József Attila: Fiatal életek indulója

6. Pinczési Judit : Menetelők
+ A diákok 16 pontos követeléséből (In: 1956 sajtója)
7. Tamási Lajos . Piros a vér a pesti utcán (részletek)
8. Presser - Adamis: Miénk itt a tér
9. Pinczési Judit: Katonák (részletek)
10. Buda Ferenc: Tizenöt - húszéves halottak
11. Pinczési Judit. Miért mennétek
12. Lászlóffy Aladár: Férfiak
13. Obersovszky Gyula falra karcolt börtönverse közvetlenül a halálos ítélete után, 1958-ban
14. Bródy János. Ha én rózsza volnék (részlet)
15. Nagy Gáspár: Három kézjeggyel
16. Csizmadia Sándor: Hazára találtam
17. Vörösmarty Mihály - Egressy Béni : Szózat